

Based On What Holiday was חנוכה Modelled?

While commenting on 'משנה כג' of מגילת תענית Professor Ben Zion Lurie in his book on חנוכה sets out to uncover the earliest reason for establishing the holiday of חנוכה. Based on the language of 'משנה כג' of the מגילה he concludes that the holiday was initially established to celebrate the חנכת המזבח. During the course of arriving at his answer, he notes that in his opinion, חנוכה is modelled on חג הסוכות. I present to you the משנה and commentary on the משנה⁵ and the sources on which Professor Lurie relied in finding that חנוכה is modelled on חג הסוכות.

משנה כג'

בעשרין וחמשה ביה חנכת תמניא יוין די לא למספד

Hebrew Translation: בעשרים וחמישה בו חנוכת שמונת ימים שלא לספוד

גמרא. מפני שנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, ולא היה להם שמן להדליק בבית המקדש, וכשגברו בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו שמן, אלא פך אחד שהיה מונה בחותמו של כהן גדול שלא נטמא, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו את הנירות שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום שמונת ימים טובים בהלל ובהודאה. ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונת ימים, והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא שבעת ימים, שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצא שבעת ימים וגו' (ויקרא ח', לג') ואומר ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו וגו' (במדבר ז', יב'), ושביעי שבת הקריב אפרים; וכן מציינו בחנוכה שעשה שלמה המלך שלא עשה אלא שבעת ימים, שנאמר כי חנכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים (דברי הימים ב', ז', ט'), ומה ראו לעשות חנוכה זו שמנה ימים, אלא בימי מלכות יון שנכנסו בית חשמונאי להיכל, ובנו המזבח ושדוהו בשיד ותקנו בו כלי שרת, והיו מתעסקים בו שמנה ימים. ומה ראו להדליק את הנירות, אלא בימי מלכות יון שנכנסו בית חשמונאי להיכל, ושמנה שפודים של ברזל היו בידם, וחפום בעץ והדליקו בהם את הנירות, והיו מתעסקים בהם כל שמנה. ומה ראו לגמור בהם את ההלל. אלא ללמדך שכל תשועה ותשועה שהקדוש ברוך הוא עושה להם לישראל, הן מקדימין לפניו בהלל ובשבח ובהודאה, כעניין שנאמר ויענו בהלל ובהודות לה' כי טוב וגו' (עזרא ג', יא'), ואומר לה' הישועה על עמך ברכתך סלה (תהילים ג', ט'). מצות נר חנוכה נר אחד איש וביתו, והמהדרין – ניר לכל נפש ונפש. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון

5. גמרא: Professor Lurie entitles the commentary: 5.

מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. שני זקנים היו בצידן אחד עשה כדברי בית שמאי ואחד כדברי בית הלל. זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו, זה אומר כפרי החג וזה אומר מעלין בקודש ואין מורדין. מצות הדלקתה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן שוק, ומצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים, ואם מתירא מן הלצים מניחה על פתח ביתו מבפנים, ובשעת סכנה מניחה על שולחנו ודיו.

The primary source upon which Professor Lurie bases his opinion that חנוכה is modelled on חג הסוכות is ספר מקבים, a part of the Apochrypha:

מקבים א', ד', נב'—וישכמיו בבקר בחמשה ועשרים לחדש התשיעי הוא חדש כסלו בשמונה וארבעים ומאה שנה. נג'—ויקריבו קרבן על פי התורה על מזבח העולה החדש אשר עשו. נד'—בעת וביום אשר טמאוהו הגוים בעצם היום ההוא נחנך בשירים ובנבלים ובכנורות ובמצלותים. נה'—ויפלו כל העם על פניהם ויתפללו ויברכו לשמים אשר הצליח להם. נו'—ויעשו את חנכת המזבח ימים שמונה ויקריבו עולות בשמחה ויקריבו זבח שלמים ותודה. נז'—ויפארו פני ההיכל בעטרות זהב ובמשבצות ויחנכו את השערים והלשכות ויעשו להם דלתות ותהי שמחה גדולה בעם מאוד ותסר חרפת גוים. נח'—ויקים יהודה ואחיו וכל קהל ישראל להיות ימי חנוכת המזבח נעשים במועד שנה בשנה ימים שמונה מיום חמשה ועשרים לחדש כסלו בשמחה וגיל.

מקבים ב', י', א'—ומקבי ואשר אתו שבו ויכבשו בעזרת ה' מנהיגם את המקדש ואת העיר. ב'—ואת המזבחות אשר נבנו על הכר בידי הנכרים וגם את יראתם הרס. ג'—וכטהרם את המקדש עשו מזבח אחר ואבנים משלהבות ויוציאו אש מהן ויביאו קרבות כעבר שנתים ויעשו קטרת ונרות וישימו את לחם הפנים. ד'— ואחרי עשותם כל אלה התנפלו לפני ה' ויתחננו לבלתי הביא עליהם רעות כאלה עוד ובשובם לחטא ייסרם ברחמיו ואל יתנם עוד בידי מחרפים ועמם זרים. ה'—וביום אשר טמא המקדש בידי נכרים ביום ההוא היה טהור המקדש בעשרים וחמישי בחדש ההוא הוא כסלו. ו'— ויחגו את שמונת הימים בשמחה כחג הסוכות בזכרם את רעותם לפני זמן מה בחג סוכות בהרים ובמערות כחיות השדה. ז'—ועל כן בענפי עץ עבות ובענפי הדר ובכפות תמרים בידיהם הודו לאשר הצליח בידם לטהר את מכוננו. ח'—ובדעת כולם נמנו וקבעו לכל עם היהודים לחג מדי שנה בשנה את הימים האלה.

That חנוכה is modelled on חג הסוכות is not far fetched. It begins with the fact that both holidays run for eight days. That we recite the complete הלל on each day of חנוכה but not on each day of פסח may have been based on חנוכה being modelled on חג הסוכות. More importantly, חג הסוכות is the holiday in which the מזבח played a central role:

להבין את התפלה

מסכת סוכה, פרק ד', משנה ה' – מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח, וראשיהן כפופין על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא. רבי יהודה אומר, אני והו הושיעה נא. ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן, מה הן אומרים, יופי לך מזבח, יופי לך מזבח. רבי אליעזר אומר, ליה ולך, מזבח. ליה ולך, מזבח:

Note that what was recited while performing the הקפות on סוכות is fitting to recite upon winning a military victory.

The question that is not answered by ספר המקבים is the following: did they celebrate חג הסוכות after winning their military victory because they were creating a holiday that was to be modelled after חג הסוכות or were they celebrating חג הסוכות simply because it was the holiday closest in time to when the military victory took place and they were celebrating חג הסוכות as תשלומים, to make up for not celebrating it at its correct time.

That חג הסוכות is modelled on חג הסוכות may explain the following משנה:

משנה מסכת ביכורים פרק א' משנה ו' – מעצרת ועד החג מביא וקורא; מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא; רבי יהודה בן בתירא אומר מביא וקורא.

The משנה contains a difficult concept. Why did חז"ל choose to give חנוכה a role to play in fulfilling the מצוה of ביכורים when it was a holiday that was established only two hundred years before the destruction of the Second המקדש. What was the rule before חנוכה was established. The answer may be that חנוכה was allowed to play a role in fulfilling the מצוה of ביכורים because חנוכה was modelled on חג הסוכות.